

BİRLEŞİK KRALLIK'TA TÜRKİYE VE TÜRKÇE ÇALIŞMALARINA DAİR BİR DENEME

An Essay about Turkey and Turkish Studies in United Kingdom

İlknur TATAR KIRILMIŞ*

Özet

İngiltere'de eski ismi TASG yeni adı BATAS (British Association for Turkish Area Studies) olan Türklerin yaşamı, kültürü, dili ve tarihiyle ilgili bir organizasyon bulunmaktadır. Britanya'daki Türkiye'ye dair bir sivil kuruluş olan BATAS, ülkemizle ilgili çeşitli başlıklar altında (siyaset, edebiyat,sanat vs.) sempozyum ve konferanslar düzenleyerek Türkiye'yi İngiliz gündemine taşımakta, ve gönüllü üyelerinin desteğiyle yılda iki defa yayımlanan dergisini üyelerine 'Turkish Area Studies Review' adıyla ulaştırmaktadır. BATAS başkanı Celia Kerslake, -Oxford Üniversitesi emekli öğretim üyesi- Turkish Area Studies Review adlı derginin 2012 bahar sayısında İngiltere'deki Türkiye ve Türk kültürü öğretim ve araştırma programlarına dair yaptığı değerlendirmede, bugüne kadar yapılan akademik düzeyde var olan yapıyı özetlemektedir. 'Turkish Studies in the UK: Progress or Regression' adını taşıyan makalede Türkiye ve Türkçe çalışmaları 1960'lardan günümüze - İngiltere sınırları içinde- akademik anlamda verilen öğretim açısından ilerleme yerine gerileyici bir özellik arzemesi çarpıcı bir şekilde ortaya konmaktadır. Bu yazıda, Celia Kerslake'in çizdiği çerçeveye, İngiltere'de Türkiye'ye dair akademik çalışmaların yürütüldüğü eğitim kurumlarının bugünkü durumları kısaca ortaya konmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler : Turkish Area Study, British Association for Turkish Area Studies, İngiltere'de Türkiye ve Türkçe çalışmaları

Abstract

There is an organization in United Kingdom, whose previous name was TASG and which is now called BATAS (British Association for Turkish Area Studies), about Turkish life, culture, language and history. BATAS which is a civil institution concerning Turkey in Britain, has brought Turkey up to the British agenda with symposiums and conferences on different topics such as politics, literature and arts and has published a bulletin twice a year, with the support of its volunteer members, which is called Turkish Area Studies Review. The president of British Association of Turkish Area Studies, Celia Kerslake - retired lecturer from Oxford University Oriental Studies Faculty- has summarized the existing structure of academic studies in her article evaluating education and research programmes dealing with Turkey and Turkish culture in UK in the 2012 spring issue of the bulletin, Turkish Area Studies Review. In the article titled 'Turkish Studies in the UK: Progress or Regression', it has been strikingly put forward that Turkey and Turkish Studies from 1960s to today –within the boundaries of UK- in terms of the academic trainings/education, have regressive characteristics rather than progressive ones. In this paper, within the framework of Celia Kerslake's work, current situations of UK educational institutions where academic studies regarding Turkey are carried out will be discussed briefly.

* Dr., Türkiye Cumhuriyeti Londra Büyükelçiliği Eğitim Müşavirliği.

Key words: Turkish Area Study, British Association for Turkish Area Studies, Turkish Studies in United Kingdom.

Giriş

Bilindiği üzere Birleşik Krallık, dünya coğrafyasından çok farklı milletleri bünyesinde yaşatan bir kültür mozaiğine sahiptir. Çok kültürlü bu yapı içerisinde belki de en az yüzdeyi (250.000)Türk kökenli göçmenler oluşturmaktadır. İngiltere'deki azınlık olarak küçük bir yüzdeye sahip olmasına rağmen Türkiye'nin uluslararası ortamdaki rolü, bu ülke tarafından önemsenir ve basınında sık sık yer alır. İngiltere'de Türklerin yaşamı, kültürü dili ve tarihiyle ilgili kurulmuş eski ismi TASG yeni adı BATAS (British Association for Turkish Area Studies) olan bir organizasyon bulunmaktadır. Britanya'daki Türkiye'ye dair bir sivil kuruluş olan BATAS, ülkemizle ilgili çeşitli başlıklar altında (siyaset, edebiyat,sanat vs.) sempozyum ve konferanslar düzenleyerek İngiliz gündemine taşımakta, ve gönüllü üyelerinin desteğiyle yılda iki defa yayınlanan dergisini üyelerine 'Turkish Area Studies Review' adıyla ulaştırmaktadır. Yılda bir defa düzenlenen geleneksel konferansları ocak ayında Londra'da, bir günlük bahar sempozyumu ise nisan ayında Oxford ya da Cambridge'de düzenlenmektedir. Üyeleri akademik ve Türkiye meraklısı çevrelerden oluşan bu dernek, kültürel ve tarihsel konuların yanındaTürkiye'nin dünya çapında gerek siyasi gerekse ekonomik açıdan genel görüntüsünü ele almaktadır.

BATASbaşkanı Celia Kerslake,Turkish Area Studies Review adlı derginin(2012:43-46) bahar sayısında İngiltere'deki Türkiye ve Türk kültürüöğretimi programlarına dair yaptığı değerlendirmede, bugüne kadar yapılan akademik düzeyde var olan yapıyı özetlemektedir.'Turkish Studies in the UK: Progress or Regression?' adını taşıyan makalede Türkiye ve Türkçe çalışmaları 1960'lardan günümüze - İngiltere sınırları içinde- akademik anlamda verilen öğretim açısından ilerleme yerine gerileyici bir özellik arzetmesi çarpıcı bir şekilde ortaya konulmaktadır. Bu yazıda, Celia Kerslake'in çizdiği çerçeveye, İngiltere'de Türkiye'ye dair akademik çalışmaların yürütüldüğü eğitim kurumlarının bugünkü durumları kısaca ortaya konmaya çalışılacaktır.

Kerslake, 1960'larda Cambridge'de Türkçe ve Arapça lisans eğitimi alırken İngiltere genelinde altı üniversitede Türk dili,edebiyatı,kültürü ve tarihi tekbaşına veya başka disiplinler içinde tamamlayıcı bir branş olarak çalışılmaktaydı.O yıllarda Londra'da SOAS,Oxford,Manchester,Durham ve Edinburgh'da Türkçe 'Oriental Studises' ya da Islamic Studies bünyesinde yer almaktaydı.Türkçenin bu şekilde değerlendirilmesinin sebebi, coğrafik olarak bulunduğu bölgenin kültürel belirleyici özelliğinin İslam olmasındandır. Buna göre ilk olarak Britanya'da Türkçe çalışmaları İslama dair araştırmaların bir kolu olarak,Arapça, Arap edebiyatı ve klasik İslam dünyasının incelenmesindeortaya çıkmaktadır. Klasik Farsça çalışmaları da bu bilim dalının ikincil bir şubesidir. Bu bağlamdaTürkçe,Orta doğu ve Güney doğu Avrupa'da beş

asır hüküm süren Osmanlı devletinin İslam İmparatorluğu olarak başarılarını kavramak açısından önemli bir anahtardır.

Atatürk'ün kurduğu yeni laik Türkiye Cumhuriyeti, İngiltere'deki Türkçe incelemelerine farklı bir yön kazandırır. II Dünya savaşından sonra Türkçe, İngiliz akademilerinde öne çıkan bir başlık olarak çalışılmaya başlandığında yeni ve modern haliyle Türkiye Avrupaya daha yakın bir devlet haline gelirken alfabe ve sözcüklerindeki değişikliğiyle artık müstakil olarak çalışılacak bir branş durumuna da ulaşmıştır. Buna rağmen tarihsel ve dilsel bağlantılarından dolayı Türkçe sıkça Arapça veya Farsça'yı da içeren bir programın içinde okunmaya devam edecektir.

Yıllara göre kronolojik şekilde düzenlenen Kerslake'ın araştırmasında, 1970'lerde akademik anlamda Türkiye çalışmalarına daha başka bir yaklaşımı mümkün duruma getiren faktörler şu şekilde sıralanmaktadır:

- Birincisi, Türkiye resmi olarak Batı dünyasının bir parçası olan Avrupa Konseyi, Nato ve OECD'nin üyesi haline gelmesi ve Avrupa ekonomik topluluğu ile bir ortaklık anlaşmasını imzalamış bulunması,
- İkinci olarak Atatürk'ün yapmış olduğu dil devrimiyle Türkçenin Arapça ve Farsça'dan bağımsız bir dil haline gelmesi,
- üçüncü olarak sosyal bilimlerdeki gelişmelerle İngiltere ve Batı ülkelerinde yetişen antropoloji, sosyoloji, politika ve uluslararası ilişkiler alanlarından yetişen yeni nesil Türkiye uzmanlarının katkıları,

Yukarıdaki özelliklerin yanı sıra İngiliz hükümetinin sosyal bilim araştırmalarına-1961 Hayter raporuna takiben - sağladığı ekonomik desteğin de önemli bir rolü bulunmaktadır.[†]

İngiltere'de yapılan Türkçe, Türk edebiyatı Osmanlı ve Türk tarihine dair çalışmalar bilim alanlarının gelişmesine katkıda bulunduğu gibi, İngiliz uzman sosyal bilimcilerin Türkiye hakkındaki yayınları ve konferansları da Türkiye'nin uluslararası ortamda daha iyi anlaşılmasına yardım etmiştir. Bu ilerlemeler içerisinde en önemli gelişme 1986'da Profesör Clement Dodd tarafından SOAS'da Modern Türkiye Çalışmaları adı altında yüksek lisans bölümünün kurulmasıdır. Profesör Dodd, kendi gayretleriyle bulduğu maddi desteklerle bu bölümü yaşatmaya çalışmıştır. Bir yıllık master programını içeren bu yüksek lisans programı, 1990'ların sonuna kadar Türkiye hakkında farklı alanlarda çalışan uzmanlar tarafından devam ettirilmiştir. Bu

[†] Hayter Raporu (1961) : Dünya bölgelerine göre sosyal bilimler çalışmalarının kurulmasının önerildiği Britanya raporu. İngiliz ve dünya üniversitelerinde bölge araştırmaları merkezlerinin açılmasında bu rapor önemli bir rol oynadı. İngiliz üniversiteleri de devletten Güney Doğu Asya, Çin Çalışmaları Merkezi vb. bölümleri kurabilmek için destek istedi. İlk olarak Hull ve Leeds Üniversitelerinde kurulan bu tip bölümler zaman içerisinde yaygınlık kazandı.

programda öğrencilerin Türkçe bilmesi zorunlu olmadığı halde, isteyenlere bu programın içerdiği bir başlık olarak Türkçe de öğretildi.

2005'te, İngiltere'deki Türkiye çalışmalarında oldukça önemli bir gelişme yaşanmıştır. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan tarafından yapılan resmi açıklamayla Londra Ekonomi ve Siyaset Bilimi Okulu'nun (The London School of Economics and Political Science) Avrupa Enstitüsü'nde 'Çağdaş Türkiye Çalışmaları' kürsüsü, kurulduğu duyuruldu. Bu kürsü sadece İngiltere'de değil, aynı zamanda Avrupa'da da bir ildir. Tek kişilik profesörlük kadrosuna uluslararası Osmanlı ekonomi tarihi ve Modern Türkiye alanında bir otorite olan Şevket Pamuk'un atandığı bu kürsünün mali giderleri İngiltere tarafından değil, Türkiye cumhuriyetinden bir kısmı özel bir kısmı resmi beş sponsor tarafından karşılanmaktadır. Burası Şevket Pamuk'un liderliğinde İngiltere'de Türkiye hakkındaki araştırmaların dinamik bir merkezi haline getirilmiştir. Kürsüye sağlanmış olan bağımsız kaynak, haftalık seminerlere, sıkça yapılan konferans ve çalıştaylara uluslararası konuşmacıları getirmeyi mümkün hale getirmiştir. Kürsünün öğretim alanındaki etkisiyle LSE tarafından sunulan birçok master programına 'Türkiye Siyasal Ekonomi ve Avrupa Uyumu' konulu seçmeli bir dersin konulması da öngörülmektedir.

Londra'daki mutluluk verici bu gelişmenin dışında geçen otuz yıl içerisinde İngiltere üniversitelerinde Türkiye çalışmalarında ciddi oranda bir azalmagörülmektedir. Türk dili ve edebiyatını içeren lisans programları, bazı pozisyonların kaybedilmesiyle 1990'da artık sadece Oxford, Manchester ve SOAS'da varlığını sürdürüyordu. 2003'ten bu yana SOAS ve Oxford olmak üzere iki üniversitede de dil, edebiyat ve tarih bölümlerinde aynı akibetin yaşanmasıyla daha önce sunulan çeşitli lisans derslerinin devamı zorlaşırken, Manchester'da daha önceki kaybedilenlere ek olarak 2011'de iki pozisyonun daha eksilmesiyle oradaki Türkiye çalışmalarını birdenbire sonlanma noktasına gelmiştir. Bu olumsuz gelişmeler, Türkiye'nin uluslararası alanda öneminin artmasına rağmen gerçekleşmiştir. Kerslake, çok çeşitli sebeplerden dolayı yakın bir gelecekte bir Avrupa üyeliği görünmese de, Türkiye'nin başta ordunun siyasetten çekilmesi gibi birçok alanda Avrupa Birliği için gerekli olarak nitelendirilen reformları gerçekleştirme açısından ilerleme katettiğini düşünmektedir. Ortalama %70'i şehirli olan Türkiye nüfusu 75 milyona ulaşmıştır ve kişi başına düşen yıllık gelir 1990'da 2000 dolar iken 2012'de şaşırtıcı bir şekilde 14000 dolara yükselmiştir. Türkiye, Orta Doğu ve Balkanlarda giderek özerk ve kendisine güvenen bir dış politika takip etmektedir. Tüm dünyada yeni diplomatik bağlantılar ve ilişkiler kurmaktadır. O zaman neden Türkiye'nin dünya üzerinde artan önemi, İngiliz üniversitelerinde verilen içeriğe yansımamaktadır?

Kerslake'in makalesinde sebep olabilecek noktalar şu şekilde açıklanmaktadır:

- Türkiye çalışmalarının sürdürülmesi konusunda yurt çapında bir planlama ya da kaynak ayrımı olmadığı için her üniversite kararlarını tek başına ve kendi ihtiyaçlarını gözetererek vermek zorundadır.
- Üniversitelerin edebiyat fakültelerine devlet desteğinin geri çekilmesi üzerine enstitüler, bölümler arasında talebe göre değerlendirme yapmak ve yeterince kayıt sayısı olmayan branşları kapatma yoluna gitmek zorunda kalmıştır.
- Türkiye ve Türkçe üzerine lisans eğitimi yapmak, İngiliz üniversitelerindeki parasal koşulların ağırlaşmasından dolayı gerekli kadroların sürdürülmesine ‘ gerek göstermez’ addedilmektedir.Master kursları için olası talep daha fazla olabilir ancak bu düzeydeki programlar şimdiye kadar herhangi bir üniversitenin oluşturamayacağı kadar zengin kadroları gerektirmektedir.
- Dünya çapında İngilizcenin tercih edilen bir iletişim dili durumuna gelmiş olmasından dolayı İngiliz eğitim sistemi, öğrencilerde Avrupa dillerinin dışındaki yabancı dil öğrenimine karşı bir isteksizlik oluşturmaktadır. Avrupa dışında farklı bir dil öğrenme cesaret ve kararında olan öğrenciler ise Türkçeden daha geniş bir coğrafyada konuşulan Çince veya Arapçayı öğrenmeyi kariyerleri açısından daha mantıklı bulmaktadırlar.

Celia Kerslake, İngiltere çerçevesinde pek ümit verici olmayan Türkiye ve Türkçe çalışmalarına dair yazısını bitirirken son olarak bazı üniversitelerle ilgili günümüzden bazı olumlu durumları aktarır.Osmanlı tarihi öğretimi Durham üniversitesi,St Andrews, St Mary’s Üniversitesi Koleji, Twickeham’da tarih bölümlerinde lisans öğrencilerinden talep edenlere ders olarak verilmektedir. Diğer üniversitelerden farklı olarak Birmingham Üniversitesinde Osmanlı tarihi yalnızca lisanüstü düzeyde Bizans, Osmanlı ve Modern Yunan çalışmaları adı altında öğrencilere sunulmaktadır. Diğer yandan Türkiye Cumhuriyeti’nin katkılarıyla Türk üniversitelerinden gelen öğretim üyeleriEdinburgh,SOAS ve Exeter’de Türkçe öğrenmek isteyen lisans öğrencilerinin taleplerini karşılamaktadır. Leeds Üniversitesinde Arapça ve Orta doğu Çalışmaları bölümünde ek olarak Türkçe kurs programı öğrencilere teklif edilmektedir. Bu çalışmada üniversitedeki Türkçe çalışmaları esas alındığından aynı kurumlarda Türkiye üzerine bol miktarda yapılmakta olan araştırmalar ve düzenlenmekte olan seminerler, konferanslar ve çalıştaylar hakkında detaylı bilgi verilmemiştir.

Celia Kerslake’nin değerlendirmesinde görüldüğü üzere bugün İngiltere’deki Türkiye ve Türkçe üzerine yapılan çalışmalar karışık bir resim arz etmektedir. Kerslake,akademik çevrelerde Türkiye’nin giderek önemi artarken devlet üniversitelerinde aynı paralelliğin korunamamasını olumsuz bir durum olarak değerlendirmektedir. Buna rağmen BATAS (British Association for Turkish Area Studies) İngiltere’de Türkiye ile ilgili bugüne kadar titizlikle devam ettirdiği konferans ve sempozyumları tamamen üyelerinin sağlamış olduğu küçük bir bütçeyle ayakta tutmayı başarmıştır. Ülkemiz adına mutluluk verici bu tarz organizasyonların İngiltere coğrafyasında uzun yıllar devam etmesini temenni

edebilmek için belki Türk akademisyenlerinin bu dernekten haberdar olması ve gönüllü halkasını genişletmesi gerekiyor.

Kaynakça

1. Kerslake, Celia (2012) Turkish Area Studies Review (Bulletin of the Turkish Area Study Group), nr.19, s.43-46
2. Trahair, Richard, C.S (1994) From Aristotelian to Reagonomics: A Dictioanary of Eponyms with Biographies in the Social Sciences, s.266